

STANE GABROVEC
Hajdrihova, 24
Ljubljana

UDK 902—05

JAROSLAV ŠAŠEL (1924—1988)

Spomladi 1988 je sredi največjega ustvarjalnega dela umrl Jaroslav Šašel, znanstveni svetnik pri Arheološkem inštitutu SAZU v Ljubljani. Z njim ni izgubila le Slovenija svojega največjega raziskovalca domače zgodovine v rimskem obdobju, tudi vsa Jugoslavija bo še dolgo v tretje tisočletje uživala sadove njegovega dela. Njemu se ima tudi Živa antika zahvaliti za vrsto dragocenih razprav, tako iz epigrafike kot iz antične zgodovine.

Jaro Šašel se je rodil 21. januarja 1924 v Šmarju pri Jelšah. Maturo je v Ljubljani 1. 1943 in diplomiral 1. 1950 na Filozofski fakulteti v Ljubljani kot eden prvih študentov prenovljenega Arheološkega seminarja prof. J. Korošča in prof. Klemenca. Po diplomi je bil deset let asistent v Arheološkem seminarju, nato pa vse do smrti znanstveni delavec pri Arheološki sekciji, pozneje Arheološkem inštitutu SAZU v Ljubljani, od 1. 1975 kot znanstveni svetnik. Znanstveno se je izpopolnjeval na univerzi v Gradcu (prof. E. Swoboda) in na École Française v Atenah. Svojo znanstveno pot je hodil v povezavi, pogosto v prijateljstvu, z najboljšimi raziskovalci antične zgodovine svojega časa. Z njimi se je spoznal na mednarodnih kongresih, ki se jih je redno udeleževal. Tako epigrafskih od 1. 1957, za rimske vojaške meje od 1961, za onomastiko in dr. Dvakrat je bil enoleten gost Instituta for Advanced Study v Princetonu (USA), in sicer v letih 1969/70 in 1981/82, pogosto je tudi predaval na številnih evropskih univerzah in akademskih inštitutih, bil tudi sodelavec njihovih znanstvenih projektov. Tako pri Centre National de la Recherche Scientifique v Parizu za onomastiko, pri rimski univerzi pa za korpus rimskih političnih voditeljev-senatorjev. Prav tako je bil sodelavec pri priznanih svetovnih enciklopedijah in priročnikih. Tako je bil glavni pisec gesel, ki zadevajo področje severozahodne Jugoslavije pri Pauly-Wissowa, *Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, napisal jih je nad 20, med njimi predstavljajo nekatera (tako Emona, Celeia, Siscia) že prave monografije. Prav tako je bil sodelavec pri *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites* (1976) in *Der grosse Ploetz* /1980, pri njegovi 29. izdaji/. Pa tudi doma je sodeloval in vodil izdajo mednarodne arheološke karte K 34 (Naissus), ki je izšla 1. 1976 pri SAZU. Prav tako je bil pobudnik in

vodja proučevanja vzhodnoalpskega in kraškega limesa, dela, ki je dalo dragoceno publikacijo, *Claustra Alpium Iuliarum* (1971), v kateri je Šašel zbral vse do tedaj znano gradivo, ki ga nudijo antični literarni viri, skupaj s sodelavci pa prinesel tudi vse načrte še vidnih terenskih ostankov limesa in dosedanjih prispevkov o njem. Bil je tudi član redakcije in eden glavnih piscev *Arheoloških najdišč Slovenije* (1975), enega temeljnih priročnikov slovenske arheologije. Prav tako ne smemo pozabiti njegovega desetletnega garaškega uredniškega dela pri *Arheološkem vestniku*, od 1972 do 1981 je bil njegov glavni urednik in mu dal viden pečat svoje znanstvene osebnosti.

Šašlovo strokovno in znanstveno delo je bilo osredotočeno v prvi vrsti na epigrafiko, onomastiko, komentiranje historičnih besedil in literarnih virov za antično zgodovino naše zemlje, vojaško, politično in upravno zgodovino na Balkanu, historično topografijo, kjer je posebej pomembno njegovo raziskovanje vzhodnih italjskih meja. Časovno je njegovo delo segalo vse od tolmačenja mitičnih pripovedk, ki jih je koristno uporabil za interpretacijo naše prazgodovine, in do prvih prodiranj italjske republike v vzhodnoalpsko ozemlje, pa preko vsega rimskega obdobja vse do naselitve Slovanov in še naprej vse do Cirila in Metoda, katerima je posvetil eno svojih zadnjih študij. Prostor njegovih raziskovanj pa je obsegal severne jadranske pokrajine, Vzhodne Alpe ter zahodni in osrednji Balkan, torej pet velikih antičnih pokrajin. Največje delo je opravil v epigrafiki, kjer mu je tudi bilo dano zaključiti njegovo gigantsko delo, korpus rimskih napisov iz vse Jugoslavije, ki so bili najdeni po letu 1900, to je po času izida Mommsenovega *CIL III* (1902), ki je prvi zbral napise iz našega prostora. Vključil pa je tudi tiste napise iz *CIL III*, za katere so bili po njegovem izidu predloženi popravki ali nove interpretacije. Objavil jih je — po starem dobrem zgledu v latinščini — v treh zvezkih pod naslovom *Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia repertae sunt*: prvi zvezek (*Situla 5*, 1963) obsega napise, ki so bili najdeni med 1940 in 1960, drugi (*Situla 19*, 1978) med leti 1960 in 1980, zadnji (*Situla 25*, 1986) pa od 1902 do 1940. Skupaj obsega njegovo delo 3128 napisov z vsem potrebnim znanstvenim aparatom, kartami najdišč in kratkimi, preciznimi komentarji.

Šašel je torej enakovredni nadaljevalec velikega Mommsenovega dela. Njegovo nadaljevanje zaposluje po prvi svetovni vojni vse nacionalne in mednarodne akademije, z večjim ali manjšim uspehom. Za Jugoslavijo je to delo sedaj opravil J. Šašel sam ob podpori in sodelovanju svoje žene. Da je bilo to delo posebej težko in naporno, bomo razumeli, če si pokličemo v spomin, kako različne so kulturne in znanstvene tradicije jugoslovanskih narodov, da Jugoslavija ni bila nikoli prostor enotne znanstvene organizacije in skupnega načrtnega dela. Napisu so bili pogosto objavljeni le v obskurnih lokalnih časopisih in zbornikih, gradivo samo, ki ga je bilo potrebno osebno kontrolirati, pogosto izredno težko dostopno. Zato je razumljivo, da so bili rimski napisi iz jugoslovanskega ozemlja komaj pregledni, v strokovni literaturi slabo upoštevani, nad čimer so se pritoževali številni evropski razisko-

valci in znanstveniki. Temu je sedaj odpomogel J. Šašel. Svoje delo, ki je že čisto po zunanji strani zahtevalo hude napore, je opravil izredno vestno in kvalitetno. Delo je bilo sprejeto z navdušenjem, vsem priznanjem in hvaležnostjo. O tem govorijo recenzije v najbolj elitnih strokovnih revijah iz rok največjih evropskih specialistov, tako npr. v *Gnomonu* (53, 1981 in 38, 1965). Njihovih laskavih ocen ne bom ponavljal. Vsi so edini v tem, da predstavlja Šašlovo delo za dolgo dobo nepogrešljiv priročnik za vsakega zgodovinarja in jezikoslovca, da enakovredno nadaljuje genialno Mommsenovo delo. Šašlovo delo je namreč enako pomembno za rimsko vojaško zgodovino, za upravo in organizacijo rimskih provinc na naših tleh, za zgodovino religije, za onomastične študije in s tem tudi za zgodovino paleobalkanskih narodov. Strokovnjaki vseh omenjenih strok poudarjajo izredno uporabnost del in kvaliteto in preciznost komentarjev. Omenim naj, da je bila v recenzijah pohvaljena tudi dobra latinščina. Avtor je pogosto prinesel v branje dragocene popravke in dal k napisom nove prepričljive razlage. Tako delo ni le zgledna edicija virov, ampak tudi zakladnica znanja iz vseh omenjenih strok.

Čeprav je že obravnavani korpus napisov sam po sebi življenjsko delo, na katerega bi bil lahko ponosen vsak znanstvenik, moramo vendar, vsaj na kratko v okviru epigrafike, omeniti tudi Šašlove onomastične študije, ki v mnogočem predstavljajo pionirsko delo, nov metodološki pristop, ki je omogočil plodne rezultate. Svojo novo metodologijo je utemeljil tudi teoretično, v praktičnih konkretnih študijah — eno prvih je objavil prav v *Živi antiki* (10, 1960) — pa je na originalen način navezal na raziskave imen politično in ekonomsko zgodovino v rimskem imperiju.

Če je Šašlovo epigrafsko delo dobilo v njegovih treh zvezkih svoj zaključek — vemo, da je tudi ta trditev varljiva, saj je pripravljal tudi novo, kritično in kompletno izdajo vsega na Slovenskem najdenega epigrafskega gradiva, da je pripravljal tudi posebno izdajo dardanskih napisov — pa bomo toliko bolj pogršali njegovo delo pri izdaji antičnih historičnih besedil in drugih literarnih virov, ki se nanašajo na vzhodnoalpski in zahodnobalkanski prostor, ki jih je pod njegovim vodstvom pripravljala Arheološki inštitut pri SAZU. Da je za to delo imel že ogromno pripravljene, vemo ne samo iz njegovega dela pri *Claustra Alpium Iuliarum*, ampak iz cele vrste njegovih historičnih študij, ki zadevajo ozemlje Slovenije pred prihodom Rimljanov, rimsko osvajanje naših krajev, nastanek Emone in nato celo vrsto zgodovinskih in vojaških dogajanj na naših tleh vse do prihoda Slovanov. Čeprav imamo tudi s tega področja nekaj sintetičnih študij, pa bomo prav tu pogršali njegove sinteze, zgodovine Slovenije v rimskem obdobju. Tisti, ki smo poslušali njegova predavanja, njegova vodstva po historičnih krajih, vemo, kaj nam je z njegovo smrtjo bilo vzeto.

Jaro Šašel je bil v našem času med vodilnimi predstavniki epigrafike, onomastike, rimske zgodovine. S svojim delom se je uveljavil

v vseh središčih antične historiografije v Evropi in v Ameriki. O tem govore tudi priznanja, ki jih je dobil v obliki rednega, izrednega in častnega članstva v osmih znanstvenih evropskih inštitutih, med njimi naj omenim posebej častitljivo Society of Antiquaries v Londonu, katere častni član je postal leta 1978 kot prvi in edini Jugoslovan. Leta 1985 je postal kot prvi arheolog in antični zgodovinar tudi dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. V letu njegove smrti mu je bila podeljena tudi Kidričeva nagrada.

Še bolj kot dodeljena priznanja pa bo o njem še dolgo govorilo njegovo delo. Slovenska pa tudi jugoslovanska antična zgodovina je dobila z Jarotom Šašlom svoja temeljna dela. Na njih bo lahko še dolgo gradila.

Sprejeto 26. IX 1988.